

Shcherban Anatolii – Doctor of Culturology, Associate Professor, Head of the Department of Museum and Tourist Activity, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

Pankov Georgiy – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Department of Cultural Studies and Media Communications, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

It is revealed that current events in Ukraine, which is resisting the arrogant Russian aggression, have intensified all socio-cultural processes, including the fashion institute as such and fashion costume in particular. Paradoxically, the war has freed up the great creative potential of Ukrainians, Europeans, and people of goodwill around the world. Global fashion brands have joined the information war to support Ukraine. The Russian-Ukrainian war has an existential nature, so designers promote the values of democracy, human dignity, peaceful life, and the idea of solidarity with the Ukrainian people in their collections. The costume as a visual sign represents all the challenges of contemporary events, including culture, religion, politics, innovative technologies, a common system of values and rules, and even the landscape. During the war, fashion develops in many directions: on the one hand, asceticism and minimalism, on the other hand, creativity and mutual exchange. The military style is also becoming widespread. The processes of popularizing Ukrainian culture, in particular through the artistic elements of the national costume as a brand image of Ukraine, are of particular relevance today.

Key words: fashion, costume, war, existentialism, humanity, style, national costume.

UDC 477.598.81

FASHION COSTUME DURING THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE

Kikot' Antonina – Doctor of Culturology, Professor, Professor of the Department of Actor Skills, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

Shcherban Anatolii – Doctor of Culturology, Associate Professor, Head of the Department of Museum and Tourist Activity, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

Pankov Georgiy – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Department of Cultural Studies and Media Communications, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

The purpose of the article. to analyze fashion trends during the Russian-Ukrainian war through the actual styles of fashionable costumes.

The methodology. In the context of the Russian-Ukrainian war, the methods of research of the of fashion costume specifics are based on the cultural approach, which includes the following methods: cross-cultural method (to determine the communicative function of costume through the socio-cultural behavior of a person); structural-functional method (to substantiate the structural elements of costume in the fashion system, taking into account their functions); method of semiotic analysis (to understand the symbolic and artistic-figurative structure of fashion costume in various artistic trends). General scientific methods such as source analysis, comparative analysis, and generalization are commonly used.

Conclusions. Thus, fashion costume as a source of information and a national culture representative is a complex socio-cultural phenomenon. It correlates the relationship between the structure of fashion and various status-role social functions. Today, the work of the world's leading designers embodies unprecedented support to the Ukrainian people's struggle against the Russian occupants. At the same time, representatives of world-famous Ukrainian brands introduce samples of Ukrainian culture in their best models. Even the Queens appear in Ukrainian embroidered shirts. The most common fashion trends in costume design are a combination of asceticism and creativity, minimalism and military style and Ukrainian ethnic style in clothing, jewelry, accessories, etc. Fashion during the war informs about socially important events, democratic principles and universal values through fashion shows and fashion brands, promoting the idea of maintaining human dignity and life itself.

The scientific novelty. Based on the cultural analysis, the article studies the socio-cultural phenomenon of fashion costume during the Russian-Ukrainian war on the examples of the work of Ukrainian designers and world-famous couturiers through the definition of current styles (minimalism, oversize and grunge, military and ethnic style). It also reveals the possibility of researching fashion costumes as a source of cultural information.

The practical significance of results obtained. The research results may be used in the further scientific investigations on art history and culture, in the research work of MA students and postgraduate students. Also this theme can be used to develop lectures and seminars, training courses on the history and theory of culture, world art culture as well as for creation of special courses and seminars in the context of introduction to design.

Key words: fashion, costume, war, existentiality, humanity, style, national costume.

Надійшла до редакції 12.02.2024 р.

УДК 7.097:[664:7.021.2]:159.922.4:008

КУЛІНАРНІ ТЕЛЕВІЗІЙНІ ПРОЄКТИ ЯК РЕТРАНСЛЯТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Ковальова Тетяна Анатоліївна – аспірантка спеціальності 034 «Культурологія», Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-8097-3147>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.798>

takida7935@gmail.com

Розглянуто телевізійні культурні проєкти, покликані через прикладні ремесла та навички популяризувати національну культуру і традиції. На прикладі кулінарних телевізійних шоу визначено значущість ініціативи громадських діячів у трансформації культурних практик і репрезентацій, що сприяють виокремленню національної ідентичності. Проаналізовано зв'язок між кухнею, як частиною національної ідентичності, та культурою. Встановлено, що в процесі формування сучасних держав рецепти стали носіями цінностей національного, а згодом і постнаціонального суспільства. Зазначено, що телевізійні проєкти впливають на загальний розвиток культури суспільства.

Ключові слова: громадський діяч, цінності, культурне (соціальне) самоусвідомлення, національна свідомість, самосвідомість, соціокультурний розвиток, культурний проєкт, культурний продукт, творчість.

Актуальність проблеми. Останніми роками увага держави до розвитку культури обмежується незначними ініціативами та нормативними документами, що регламентують діяльність у сфері культури. Дефіцит державної підтримки компенсується внесками громадських діячів у культурні практики, які сприяють виокремленню національної ідентичності. Оскільки національна кухня є одним із вагомих складників нематеріальної спадщини, і спостерігається зростання інтересу серед населення до кулінарії, що виявляється у різноманітних телевізійних шоу, кулінарних каналах, огляд кулінарних проєктів, які підтримують розвиток культури і популяризують національні цінності і традиції, є дуже важливим.

Аналіз попередніх досліджень. Проводячи огляд публікацій в межах окресленої теми, спираємося на праці вітчизняних науковців, дослідників та аналітиків. Вітчизняні дослідники, такі як О. Невмержицька [31], Т. Євтухова [12], О. Кулешник (Пищик) [23] та ін., аналізують культурний вплив телебачення і його значення у формуванні молодого покоління. Культурно-просвітницьке телемовлення розглядається як засіб популяризації культури та згуртованості суспільства на основі спільних цінностей, зокрема в контексті популяризації культурної спадщини через туристичні медіа.

Український культурний фонд під керівництвом В. Берковського в партнерстві з міжнародним проєктом U-Report провів аналіз змін у культурному дозвіллі українського населення. Дослідження охопило потреби в культурних послугах, рівень зацікавленості в участі у культурних заходах і відновлення української культури [16].

Серед сучасних досліджень української кухні досить багато наукових праць, автори яких висвітлюють кулінарію з різних кутів зору. Наприклад, відома українська етнологиня Л. Артюх, яка володіє глибоким знанням у сфері народної кухні та харчування, розглядає різні аспекти народної кухні [2, 3]. У монографії «Українська народна кулінарія (історично-етнографічне дослідження)» [2] авторка досліджує харчування та їжу українського народу як складову матеріальної культури. Вона також надає етнографічний опис і класифікацію повсякденних та святкових страв українського селянства під час періоду капіталізму та аналізує їх соціальну роль. У своїй праці «Звичаї українців у народному календарі» [3], присвяченій святам календарного року українського народу, Л. Артюх пояснює рецепти традиційних страв української кухні.

Однією з перших публіцистичних розвідок, спрямованих на аналіз системи харчування українців у контексті зростаючої соціальної напруги та швидко змінних ритмів життя, є робота В. Панченка «Українське національне харчування: минуле і майбутнє. Уроки здоров'я» [33]. В роботі дослідник на основі соціально-диференційованих характеристик звертає увагу на особливості національної системи харчування та найбільш ризиковані аспекти її трансформації.

У статті «Традиційна народна їжа як предмет етнографічного дослідження» С. Яценко [42] проводить аналіз робіт вчених, що досліджують українські страви та традиції харчування українців. Зокрема, М. Жовнірова та Р. Дьяченко [15] звертають увагу на тенденцію звуження різноманітності їжі в повсякденному меню українців через недостатнє використання народних традицій у харчуванні. Ю. Ліпец досліджує традиції харчування в українській культурі [26], А. Волкова в статті «Науково-етнографічне дослідження особливостей технології страв української національної кухні» [6] аналізує особливості технології приготування страв української кухні, обумовлені історичними та етнографічними чинниками. Проблеми харчування та кулінарії вивчають дослідники українського побуту, серед них М. Борисенко [4], В. Наулко [30], О. Кравець [20], О. Кувеньова [22] й ін.

Значна увага вітчизняних науковців приділяється національній ідентичності та свідомості. У працях українських науковців висвітлюються дослідження щодо національної культури, національної ідентичності та самосвідомості, також є безліч досліджень, пов'язаних із вивченням соціокультурного розвитку в різних його напрямках. Так, С. Павлюк досліджує роль національної свідомості як основи існування нації та підкреслює, що національна культура і мова є вагомими складниками існування нації [32]. Ю. Поліщук звертається до аналізу наукових праць українських учених, вивчаючи соціокультурні зміни українського суспільства під час перехідного періоду від тоталітарного до демократичного режиму. Він визначає значну кількість досліджень, присвячених різним тлумаченням понять «національна ідентичність», «національна свідомість» та «національна самосвідомість» [5]. В. Савчук у своїх

дослідженнях вивчає психологічні концепції національної самосвідомості та самоідентичності [37], Н. Мещерякова досліджує проблеми формування національної самосвідомості та розглядає деякі історичні та теоретичні аспекти [27], Г. Дідич аналізує основи формування національної самосвідомості окремих персон [11]. Л. Кулішенко розглядає національну свідомість крізь призму світогляду українців [25].

Слід зауважити, що досліджень національної культури в синтезі культурних проєктів, кулінарних шоу та розвитку національної самоідентичності проводиться недостатньо. Часто такі дослідження проводять молоді вчені та здобувачі вищої освіти.

Мета статті – дослідити діяльність громадських діячів через створення та участь у телевізійних кулінарних проєктах.

Серед завдань – виявити деякі телевізійні кулінарні проєкти, а також їхній внесок у соціокультурний розвиток, вплив на становлення національної свідомості та самосвідомості.

Виклад основного матеріалу. На сучасному телебаченні існує безліч різноманітних культурних проєктів. У цій статті пропонується розглянути ті проєкти, що покликані через техніки та навички ремесла ознайомитися з історією та значущістю національних традицій і культури, та ті, що через культурні інструменти пропонують саморозвиток і пізнання.

За останні 10-15 років увага держави до розвитку культури обмежується законодавчими актами та іншими документами, що регламентують діяльність у культурній сфері.

Законодавство України, що стосується культури, складається з низки нормативно-правових актів, таких як Конституція України, Закон від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI, а також інших законів, що регулюють діяльність у галузі. Зокрема, міжнародні договори з питань культури, які мають обов'язкову силу в Україні, та інші нормативно-правові акти. Більшість законодавчих ініціатив загальмувались у роки пандемії COVID-19; зменшилася фінансова підтримка розвитку культури з огляду на різні економічні та соціальні проблеми. Але увага до культурної спадщини та національної ідентичності з боку різних громадських діячів й окремих публічних персон компенсує прогалини державної політики та навіть перевищує очікувані рефлексії від своєї участі.

Україна, подібно до інших країн, втратила частину своєї архітектурної спадщини через історичні події, але зберегла нематеріальні цінності, серед яких українська гостинність, національна кухня та культура. Одним із найцікавіших аспектів цієї нематеріальної спадщини є українська кухня, розмаїття якої може значно вплинути на туристичний потік. Останнім часом спостерігається зростання інтересу до кулінарії серед населення, що виявляється у різноманітних телевізійних шоу, кулінарних каналах, майстер-класах для професіоналів і аматорів, а також в дитячих кулінарних школах та рестораних закладах [19].

Загальне незадоволення окремих громадських діячів розвитком культурного простору та їхній внутрішній поштовх до змін провокують появу великого розмаїття культурних проєктів. Одні ініціативи пов'язані з отриманням прибутків і створенням просторів дозвілля; інші базуються на запозичених ідеях і спрямовані на створення масових проєктів, але важливо, що з'являються і ті, що ґрунтуються на внутрішньому бажанні окремої особи щось змінити через свою творчість або працю. Майданчиком для таких проєктів часто постає телебачення: виникли різноманітні телевізійні програми, спрямовані на підтримку національних традицій, культурну спадщину або вивчають різні кулінарні технології та національну кухню. На початку 2000-х років виникло безліч телевізійних проєктів, багато з яких були адаптовані з популярних зарубіжних форматів, таких як «Звана вечеря», «Кулінарний поєдинок», «Рецепт на мільйон», «Поїдемо, поїмо» з Дж. Уорреном, «МастерШеф» з Е. Хіменесом-Браво та ін. На ці передачі часто запрошують відомих гостей (акторів, музикантів, спортсменів, політиків), що привертає додаткову аудиторію. Багато з них мають традиційну структуру, але в них також є унікальні тематичні напрями. У деяких програмах, зокрема «Орел і Решка» та «Світ навиворіт», поєднуються елементи кулінарної та гастрономічної журналістики, створюючи своєрідну енциклопедію традиційної кухні.

Більшість кулінарних проєктів на українському телебаченні саме про технології кулінарії. До них належать такі шоу, як «Їмо за 100» на каналі «1+1», «Король десертів» також на «1+1», «Свекруха чи невістка» на каналі «Україна», «Готуємо разом»; «Готуємо разом. Домашня кухня» і «Готуємо разом. Випічка» на каналі «Інтер», «Сусід на обід» та «Літня кухня з Дмитром Шепелевим» також на «Інтер», «Основний інстинкт» та «Перше, друге та компот» на «ICTV», «Все буде смачно», «МастерШеф», «МастерШеф. Професіонали», «МастерШеф. Діти», «Страва честі» та «На ножах» на каналі СТБ, «На коня» на «2+2», «Крутони» на «ТЕТ» та багато ін. [24].

Таке розмаїття ідей зумовило формування телевізійних проєктів, спрямованих не стільки про кухню, а на культурну спадщину, наше коріння та історію.

Дослідження національної кухні має важливе значення не лише для розуміння її походження, а й для вивчення способів, якими вона представлена, своєї сутності та ролі в соціальній культурі. Національна

кухня є однією з ключових складових суспільної культури, відображаючи кулінарні традиції певної групи або нації. Українська кухня, розглянута у цьому контексті, є важливим аспектом, який відображає взаємини людей у суспільстві, норми поведінки та традиційні артефакти, притаманні певному культурному середовищу [34]. У країні, де їжа є фундаментальною опорою культури, не випадково гастрономія стає панівною у сфері розваг та освіти. Сучасна українська кухня виникла на основі уже наявних елементів кулінарної культури, які склалися в кожному з регіонів України, тому вона охоплює різноманітність кожної частини нашої країни та зберігає її автентичні риси протягом багатьох століть [29].

Вивчаючи кулінарні традиції народу, легко спостерігати розвиток його побуту і становлення соціокультурних особливостей. Саме ці аспекти людям, які вивчають основи кулінарії, дуже помітні. Така обізнаність і усвідомлення значущості побутової культури слугувала деяким громадським діям поштовхом для формування особливих телевізійних проєктів, покликаних через показну свою особливість донести споживачеві елементи культурної спадщини чи ознайомити з історією розвитку побуту. Окреслені культурні проєкти демонструють, що навіть один громадський діяч може створити інформаційний продукт, який матиме вплив на чималу кількість людей і популяризуватиме культуру, традиції, звичаї.

Оскільки кулінарні шоу стають важливим складником телевізійного контенту, вони все більше привертають увагу дослідників журналістики. Проведений аналіз показав, що кулінарні шоу не є предметом комплексних досліджень щодо їх впливу на розвиток культури. Роль телепрограми «Енеїда» у популяризації української культури описала К. Темчур [40]. Науковець і практик К. Грубич використовує термін «кулінарні шоу» для опису всіх кулінарних програм і дає йому таке визначення – специфічний тип телевізійної продукції з власними соціально-комунікаційними методами, ефективне використання яких впливає на успішність кулінарних проєктів [8]. Вважається, що всі програми гастрономічної тематики мають схожі риси, оскільки вони використовують однакові засоби та елементи художньої публіцистики й телевізійної документалістики. За переконанням В. Михайлюти, ключовими компонентами кулінарного медіатексту є ведучий (або ведучі), учасники-персонажі та меню, яке репрезентує норми і моделі гастрономічної культури [28].

У серпні 2010 р. Перший національний телеканал представив новий проєкт «Шеф-кухар країни» з ведучим М. Поплавським. Програма спрямована на популяризацію української кухні та її найсмачніших страв [7]. У програмі ведучий готує українські страви сам, а також разом із відомими шеф-кухарями ресторанів України. Крім того, є випуски «Шеф-кухар. Вечеря», де М. Поплавський разом із гостями готує вечерю за їхніми рецептами. Кулінарне шоу мало попит серед глядачів завдяки яскравому формату та оригінальним ідеям [41]. Ідеологія програми полягає в популяризації українського продукту, а також відображає філософію життя головного шеф-кухаря країни «Українцям – українське» [36].

Кулінарно-літературне шоу «Енеїда» поєднує майстер-класи з кулінарії від Є. Клопотенка з літературними темами та історичними екскурсами в гастрономію та господарську творчість. Його особливість полягає у сполученні кулінарного шоу з пізнавальним контентом, таким як література й історія. Ця структура відображає пізнавальну спрямованість програми, що акцентує на національній пам'яті та зосереджена на національних темах. Це цікаве та інтелектуальне шоу, де літературний контент Є. Клопотенка звучить так само потужно, як і гастрономічний [31]. Нестандартне поєднання кулінарії з літературою розглядається як можливість підвищення інтелектуального рівня телепередачі та сприяє пропагуванню високої якості контенту серед глядачів. Програма розвивається як соціально важливий проєкт, наповнений культурологічним і просвітницьким контентом, сприяючи підвищенню рівня культурної освіченості аудиторії [13, 14].

У кулінарному проєкті «Страва честі» ведучий Ю. Ковриженко подорожує містами та селами України в пошуках старовинних рецептів. Проєкт висвітлює історичні моменти кулінарії та побуту, пропагує вивчення старих звичаїв і традицій, а також демонструє способи інтеграції старовинних рецептів і предметів у сучасну культуру побуту [18].

За словами Ю. Ковриженка [5], програма не лише пропонує звичну класику або нові страви, придумані шефами на основі українських інгредієнтів, а дала змогу побачити українську кухню та продукти з нового ракурсу. Ю. Ковриженко зауважує, що має на меті висвітлити автентичність українських страв, зокрема борщу та зробити вітчизняну кухню міжнародним трендом.

Протягом століть кулінарні традиції різних народів формувалися під впливом різних чинників, зокрема таких, як клімат, географічне розташування, економічний статус країни та взаємодія з іншими культурами. Ці чинники сприяли створенню унікальних гастрономічних відмінностей для кожного етносу. Подорожуючи світом, туристи, насамперед, цікавляться культурою та традиціями країни, а їжа та її ритуали завжди вважалися найважливішими і значущими елементами культурного спадку для кожної нації [21].

Національна кухня – це не лише асортимент страв та їхні смаки. Це явище слід розглядати в комплексі взаємопов'язаних компонентів: як саме готується їжа, хто її готує і як цей процес відбувається. Також важливими є аспекти, пов'язані з типом заходу (святковий чи буденний), подачею страв, кількістю приймання їжі та особливими ритуалами під час приготування чи приймання їжі. Окреслені аспекти в деталях і загалом відображають культурні особливості конкретного народу, що становлять суть поняття «гастрономічна культура».

Національні страви також вважаються культурною спадщиною та ідентифікатором націй. Вони характеризують харчові та культурні звички, можуть бути репрезентативними для певної місцевості та розділятися між носіями цієї культури як на території країни, так і за її межами. Національна кухня як механізм формування національної ідентичності мала попит ще на межі переходу між середніми віками та сучасністю, ставши важливим культурним феноменом.

Поза сумнівом, національна кухня є культурною спадщиною народу, що відображає традиційність поведінки та звички її носіїв на певних територіях. Вона також відображає можливості вдосконалення індивідів не лише на повсякденному, а й на культурному рівні, зокрема щодо ціннісних аспектів залежно від потреб сучасності [1].

Кожна культура виявляє свої особливості у способі приготування страв, використанні інгредієнтів і спецій, а також у врахуванні історичних та географічних особливостей місцевості, включаючи клімат і тепловий режим. Крім того, споживання таких страв може приносити користь для здоров'я, враховуючи їхні властивості та склад [10].

Так, кулінарна спадщина стає ключовим елементом національної ідентичності, особливо важливим у збереженні культурної самобутності в епоху глобалізації. В поєднанні з історією, природними умовами та економічними особливостями національна кухня відображає культурні та щоденні звички, що допомагає краще розуміти спосіб життя, економічні умови та культурні відмінності інших країн [38]. Йдеться про культуру їжі в суспільстві, що робить нас унікальними, як порівняти з іншими народами, та є значущим символом національної самобутності. Ця культура, зберігаючи досвід минулих поколінь, впливає на процеси об'єднання суспільства та формування його громадянської ідентичності. Громадянська ідентичність – це усвідомлене відчуття належності до певного суспільства в межах його державних кордонів. Хоча кожне суспільство має національні меншини зі своїми особливостями, нас цікавлять особливості формування такої громадянської ідентичності, коли людина відчуває себе частиною конкретної держави. Гастрономія відіграє важливу роль у житті кожної нації, сприяючи формуванню її ідентичності [39]. Сучасні вчені в Україні розглядають кулінарну культуру як вагомий складник повсякденної культури, використовуючи теоретичні концепції іноземних дослідників на національному матеріалі. Від середини XX ст. у гуманітарних науках виникло чимало досліджень, що стосуються поняття культури повсякдення [17].

Кулінарні шоу сприяють вивченню інформації про українську культуру завдяки легкому та доступному поданню матеріалу. Контент, що висвітлює значущість збереження традицій національної кухні, стимулює глядачів до приготування автентичних українських страв. Такі програми привертають аудиторію як любителів кулінарії, так і поціновувачів творчості, що призводить до збільшення аудиторії [40].

Розглянуті принципи диференціації технологій є ефективними, і їх можна і слід використовувати в різних моделях сучасних кулінарних шоу. Ці принципи переконливо демонструють значну роль і вплив їжі на формування світогляду та настрою цілих народів [8].

Пізнання національної свідомості сприяє усвідомленню потреб та інтересів народу на різних етапах його існування. Це допомагає особистості краще розуміти свою культуру та духовні цінності. Такий процес також допомагає особистості адекватно оцінити свої здібності та можливості, обрати власну життєву позицію й успішно реалізувати її [11]. На думку Г. Дідича, самосвідомість особистості національного характеру містить національну ідентифікацію, знання та розуміння характеристик своєї нації та території, свідоме ставлення до історії, сучасності та майбутнього своєї нації та свідоме і практичне прийняття цінностей своєї нації. Тобто особа усвідомлює свою приналежність до певної нації і відчуває зв'язок із нею, має розуміння та знання про типові риси та особливості своєї нації та її території, усвідомлює історичний шлях та сучасний стан своєї нації, а також розуміє та розглядає перспективи її розвитку і усвідомлює та активно приймає цінності, що визначаються її національною приналежністю [11]. Це сприяє високому рівню національної свідомості та самосвідомості в соціокультурному середовищі. За дослідженнями В. Гудзь, у національній свідомості можна виділити три складники: когнітивний (знання про національну культуру та ідентифікація), афективний (емоційне ставлення до себе та інших націй) і діяльнісний (поведінкова реакція на взаємодію з іншими націями). Динамічний та непередбачуваний характер сучасного соціокультурного розвитку відображає закономірності у взаємодії

соціокультурних спільнот і впливає на світову цивілізацію. Українське суспільство базує свій соціокультурний розвиток на таких принципах, як збереження культурної спадщини, розвиток культурного середовища та забезпечення доступу до культурних надбань [9].

Висновки. Аналіз культурно-пізнавального вмісту кулінарних шоу «Шеф-кухар країни», «Страва честі» та «Енеїда» свідчить про важливість та цінність цих проєктів. Вони пропонують інтелектуальний продукт у форматі розважального кулінарного шоу, який містить багатий історичний, культурний і національно-патріотичний матеріал, сприяючи підвищенню рівня культурної освіченості аудиторії. У сучасних умовах комбінування розважального та пізнавального контенту є перспективним, а структурні особливості таких телевізійних проєктів забезпечують цілісність культурного простору. Дослідження підтверджує, що суспільне мовлення створює важливий контент культурно-пізнавального спрямування, який знаходить своїх глядачів та має потенціал для подальшого розвитку. Кулінарні телевізійні проєкти, розглянуті в статті, є рефлексією громадської діяльності окремих людей. Їхні внески не обмежуються лише ефірним часом, вони мають значний вплив на формування культурного ландшафту суспільства. Тому перспективи подальших досліджень охоплюють вивчення впливу та розвитку окреслених ініціатив з метою розуміння їхнього значення в культурі суспільства та виявлення потенціалу.

Список використаної літератури

1. Артеменко С. Б., Фляшнікова А. Б. Соціологія у визначеннях, схемах, таблицях : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2014. 128 с.
2. Артюх Л. Ф. Українська народна кулінарія: історико-етнографічне дослідження : монографія. Київ : Наук. думка, 1977. 154 с.
3. Артюх Л. Ф. Звичаї українців у народному календарі. Київ : Балтія-Друк, 2012. 224 с.
4. Борисенко М. В. Побут міських мешканців України в 30-х роках ХХ століття. *Етнічна історія народів Європи*. 2008. Вип. 24. С. 12–18
5. Ведучий «Страва честі» Юрій Ковриженко: Хочу зробити українську кухню світовим трендом. URL: <https://www.stb.ua/ua/2019/05/27/vedushhij-strava-chesti-yurij-kovrizhenko-hochu-sdelat-ukrainskuyu-kuhnyu-mirovym-trendom/> (дата звернення: 10.04.2024)
6. Волкова А. В. Науково-етнографічне дослідження особливостей технології страв української національної кухні. *Траектория науки*. 2015. Т. 1. № 1. С. 4.1–4.8.
7. Готуйте смачно разом із «Шеф-кухарем країни!» UA: Перший – Суспільне. URL: <https://tv.suspilne.media/news/channel/1090> (дата звернення: 27.03.2024).
8. Грубич К. В. Концепт «їжа» у формуванні ефективних соціальних комунікацій на телебаченні. *Психолінгвістика*. 2015. Вип. 18 (2). С. 133–141.
9. Гудзь В. М. Соціокультурні чинники розвитку людства. *Кваліфікаційні бакалаврські роботи*. Вінниця, 2021. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/10682/10591> (дата звернення: 10.04.2024).
10. Дейкун Т. Д. Національні особливості української та американської кухні. *Сталий розвиток міст : XIII Всеукр. студентська наук.-техн. конф., Харків, 2020. Ч. 4. С. 23–25*. URL: <http://surl.li/ttoxx> (дата звернення: 10.04.2024).
11. Дідич Г. С. Теоретичні основи формування національної самосвідомості особистості. *Наук. зап. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 170. С. 57–60.
12. Євтухова Т. А. Вплив засобів масової інформації на формування особистості як культурологічна проблема. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. Вип. 4. С. 32–37.
13. «Енеїда» Кулінарно-літературне шоу 1 Сезон. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLIumsbnlfadh60kv_ANBrbf2cnCEVOsau (дата звернення: 20.04.2024).
14. «Енеїда»: як поєднати кухню та літературу? UA: Перший – Суспільне. 2018. 26 квіт. URL: <https://tv.suspilne.media/news/channel/102029> (дата звернення: 20.04.2024)
15. Жовнірова М. В., Дьяченко Р. В. Їжа і харчування як елемент традиційно-побутової культури українців. *Українська культура ХХІ століття: стан, проблеми, тенденції* : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф., 22 груд., 2010 р. Київ, 2010. Ч. 2. С. 36–38.
16. Інституційні програми. Аналітика та прикладні дослідження. URL: https://ucf.in.ua/p/institutional_programs (дата звернення 27.04.2024).
17. Кобзар М. В. Доробок вітчизняних вчених в галузі дослідження гастрономічної культури в контексті культурології. *Вісник Маріуполь. держ. ун-ту. Серія : Філософія, культурологія, соціологія*. 2019. Вип. 17. С. 22–30. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2849-2019-9-17-22-30>
18. Ковриженко Ю. Про проєкт. URL: <https://www.stb.ua/stravachesti/ua/> (дата звернення: 10.04.2024).
19. Корнілова Н. В. Гастрономічні фестивалі в Україні як фактор розвитку гастрономічного туризму. *Агросвіт*. 2018. № 20. С. 21–26.
20. Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу: історико-етнографічний нарис. Київ : Наук. думка, 1966. 196 с.
21. Красовський С. О. Гастрономічний туризм як актуальний тренд сучасної культури. *Питання культурології*. 2021. Вип. 37. С. 169–180. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.37.2021.236018>
22. Кувеньова О. Ф. Громадський побут українського селянства: історико-етнографічний нарис. Київ : Наук. думка, 1966. 133 с.

23. Кулешник (Пищик) О. Культурно-мистецькі телепрограми як соціокультурні проекти в сучасному українському телепросторі. *Вісник Львів. ун-ту. Серія журналістика*. 2012. Вип. 33. С. 154–160.
24. Кулінарні шоу. URL: <https://liveam.tv/uk/cooking-show.html?sort=0> (дата звернення: 27.04.2024).
25. Кулішенко Л. В. Національна свідомість крізь призму світоглядних позицій українців. *Світосгляд – Філософія – Релігія*. 2011. № 1 (1). URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39518/27-Kulishenco.pdf?sequence=1> (дата звернення: 10.04.2024).
26. Ліпєц Ю. В. Розвиток і традиції харчування в українській культурі. *Українська культура XXI століття: стан, проблеми, тенденції* : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф., 22 груд., 2010 р. Київ, 2010. Ч. 2. С. 51–55.
27. Мещерякова Н. П. Проблема формування національної самосвідомості. Деякі аспекти теорії та історії. *Scientific achievements of modern society* : 3rd International scientific and practical conference, Liverpool, United Kingdom, November 6–8, 2019. Liverpool : Cognum Publishing House, 2019. P. 279–284.
28. Михайлюта В. Культурно-пізнавальний контент літературно-кулінарного шоу «Енеїда». *Образ*. 2021. Вип. 3 (37). С. 59–64. DOI: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2021.3\(37\)-59-64](https://doi.org/10.21272/Obraz.2021.3(37)-59-64)
29. Мясшин А. С. Кулінарні особливості української кухні. *Культурне розмаїття: матеріальна та нематеріальна культура різних країн світу* : зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф., 12 черв. 2020 р. Харків, 2020. С. 83–84.
30. Наулко В. І., Артюх Л. Ф., Горленко В. Ф. Культура і побут населення України : навч. посіб. для вузів. Вид. 2-ге, допов. та переробл. Київ : Либідь, 1993. 284 с.
31. Невмержицька О. В. Розважальні програми центральних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків : дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / Дрогобиць. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. Дрогобич, 2006. 254 с.
32. Павлюк С. П. Національна свідомість як державний стрижень нації: Стенограма виступу на сесії Загальних зборів НАН України 27 квіт., 2023 р. *Вісник Нац. акад. наук України*. 2023. № 5. С. 44–46. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2023.05.044>
33. Панченко В. Г. Українське національне харчування: минуле і майбутнє. Уроки здоров'я. Донецьк : Герда, 2009. 234 с.
34. Плюта О. П. Національна кухня як комплекс культурно-побутових традицій українців. *Культура і сучасність*. 2017. № 1. С. 147–151.
35. Поліщук Ю. М. Соціокультурні трансформації в сучасній Україні як об'єкт дослідження вітчизняних науковців. *Наук. зап. Ін-ту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 2. С. 4–26.
36. Поплавський М. М. Ректор. Київ : Р.К. Майстер-принт, 2017. 488 с.
37. Савчук В. А. Національна самосвідомість: огляд психологічних концепцій. *Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Психологія»*. 2017. Вип. 5. С. 147–157. DOI: <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2017-5-147-157>
38. Співаченко І. Національні кухні як ресурс міжкультурної комунікації. *Current issues of science, prospects and challenges: collection of scientific papers «SCIENTIA»* : Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference, Sydney, Australia, November 25, 2022. Sydney : European Scientific Platform. P. 122–124. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/584> (дата звернення: 10.04.2024).
39. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с.
40. Темчур К. Роль телепрограми «Енеїда» у популяризації української культури. *Образ*. 2019. №2 (31). С. 54–61. DOI: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2019.2\(31\)-54-6](https://doi.org/10.21272/Obraz.2019.2(31)-54-6)
41. Шеф-кухар країни. URL: <https://shefkuhar.com/program.html> (дата звернення: 27.03.2024).
42. Яценко С. А. Традиційна народна їжа як предмет етнографічного дослідження. *Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2006. Вип. 28. С. 233–236.

Reference

1. Artemenko S. B., Fliashnikova A. B. Sotsiologhiia u vyznachenniakh, skhemakh, tablytsiakh : navch. posib. Kyiv : KNEU, 2014. 128 s.
2. Artiukh L. F. Ukrainska narodna kulinariia: istoryko-etnohrafichne doslidzhennia : monohrafiia. Kyiv : Nauk. dumka, 1977. 154 s.
3. Artiukh L. F. Zvychai ukrainsiv u narodnomu kalendari. Kyiv : Baltiia-Druk, 2012. 224 s.
4. Borysenko M. V. Pobut miskykh meshkantsiv Ukrainy v 30-kh rokakh XX stolittia. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*. 2008. Vyp. 24. S. 12–18
5. Veduchyi «Strava chesti» Yurii Kovryzhenko: Khochu zrobyty ukrainsku kukhniu svitovym trendom. URL: <https://www.stb.ua/ua/2019/05/27/vedushhij-strava-chesti-yurii-kovryzhenko-hochu-sdelat-ukrainskuyu-kuhnyu-mirovym-trendom/>
6. Volkova A. V. Naukovo-etnohrafichne doslidzhennia osoblyvosti tekhnolohii strav ukrainskoi natsionalnoi kukhni. *Traektoryia nauky*. 2015. T. 1, № 1. S. 4.1–4.8.
7. Hotuite smachno razom z «Shef-kukhareм krainy»! UA: Pershyi - Suspilne. URL: <https://tv.suspilne.media/news/channel/1090> (data zvernennia: 27.03.2024).
8. Hrubych K. V. Kontsept «izha» u formuvanni efektyvnykh sotsialnykh komunikatsii na telebachenni. *Psykhologicheskyye nauky*. 2015. Vyp. 18 (2). S. 133–141.
9. Hudz V. M. Sotsiokulturni chynnyky rozvytku liudstva. *Kvalifikatsiini bakalavrski roboty*. Vinnytsia, 2021. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/10682/10591>
10. Deikun T. D. Natsionalni osoblyvosti ukrainskoi ta amerykanskoj kukhni. *Stalyi rozvytok mist* : XIII Vseukr. studentska nauk.-tekhn. konf., Kharkiv, 2020. Ch. 4. S. 23–25. URL: <http://surl.li/ttox>

11. Didych H. S. Teoretychni osnovy formuvannia natsionalnoi samosvidomosti osobystosti. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*. 2018. Vyp. 170. S. 57–60.
12. Yevtukhova T. A. Vplyv zasobiv masovoi informatsii na formuvannia osobystosti yak kulturolohichna problema. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. 2012. Vyp. 4. S. 32–37.
13. «Eneida» Kulinarno-literaturne shou 1 Sezon. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLJumsbnlfadh60kv_ANBrbf2cnCEVOcau
14. «Eneida»: yak poiednaty kukhniu ta literaturu? UA: *Pershyi - Suspilne*. 2018. 26 kvit. URL: <https://tv.suspilne.media/news/channel/102029>
15. Zhovnirova M. V., Diachenko R. V. Yizha i kharchuvannia yak element tradytsiino-pobutovoi kultury ukrainsiv. *Ukrainska kultura XXI stolittia: stan, problemy, tendentsii* : materialy Vseukr. nauk.-teoret. konf., 22 hrud. 2010 r. Kyiv, 2010. Ch. 2. S. 36–38.
16. Instytutsiini prohramy. Analityka ta prykladni doslidzhennia. URL: https://ucf.in.ua/p/institutional_programs
17. Kobzar M. V. Dorobok vitchyznianskykh vchenykh v haluzi doslidzhennia hastronomichnoi kultury v konteksti kulturolohii. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii : Filosofiia, kulturolohiia, sotsiolohiia*. 2019. Vyp. 17. S. 22–30. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2849-2019-9-17-22-30>
18. Kovryzhenko Yu. Pro proiekt. URL: <https://www.stb.ua/stravachesti/ua/>
19. Kornilova N. V. Hastronomichni festyvali v Ukraini yak faktor rozvytku hastronomichnoho turyzmu. *Ahrosvit*. 2018. № 20. S. 21–26.
20. Kravets O. M. Simeinyi pobut i zvychai ukrainskoho narodu: istoryko-etnohrafichni narys. Kyiv : Nauk. dumka, 1966. 196 s.
21. Krasovskiy S. O. Hastronomichni turyzm yak aktualnyi trend suchasnoi kultury. *Pytannia kulturolohii*. 2021. Vyp. 37. S. 169–180. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.37.2021.236018>
22. Kuvenova O. F. Hromadskyi pobut ukrainskoho selianstva: istoryko-etnohrafichni narys. Kyiv : Nauk. dumka, 1966. 133 s.
23. Kuleshnyk (Pyshchuk) O. Kulturno-mystetski teleprohramy yak sotsiokulturni proekty v suchasnomu ukrainskomu teleprostori. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii zhurnalistyka*. 2012. Vyp. 33. S. 154–160.
24. Kulinarni shou. URL: <https://liveam.tv/uk/cooking-show.html?sort=0>
25. Kulishenko L. V. Natsionalna svidomist kriz pryzmu svitohliadnykh pozytsii ukrainsiv. *Svitohliad – Filosofiia – Relihiia*. 2011. № 1(1). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39518/27-Kulishenko.pdf?sequence=1>
26. Lipiets Yu. V. Rozvytok i tradytsii kharchuvannia v ukrainskii kulturi. *Ukrainska kultura XXI stolittia: stan, problemy, tendentsii* : materialy Vseukr. nauk.-teoret. konf., 22 hrud. 2010 r. Kyiv, 2010. Ch. 2. S. 51–55.
27. Meshcheriakova N. P. Problema formuvannia natsionalnoi samosvidomosti. *Deiaki aspekty teorii ta istorii. Scientific achievements of modern society* : 3rd International scientific and practical conference, Liverpool, United Kingdom, November 6–8, 2019. Liverpool : Cognum Publishing House, 2019. P. 279–284.
28. Mykhailiuta V. Kulturno-piznavalnyi kontent literaturno-kulinarnoho shou «Eneida». *Obraz*. 2021. Vyp. 3 (37). S. 59–64. DOI: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2021.3\(37\)-59-64](https://doi.org/10.21272/Obraz.2021.3(37)-59-64)
29. Miakshyn A. S. Kulinarni osoblyvosti ukrainskoi kukhni. *Kulturne rozmaittia: materialna ta nematerialna kultura riznykh krain svitu* : zb. materialiv XIII Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 12 cherv. 2020 r. Kharkiv, 2020. S. 83–84.
30. Naulko V. I., Artiukh L. F., Horlenko V. F. Kultura i pobut naselennia Ukrainy : navch. posib. dlia vuziv. Vyd. 2-he, dopov. ta pererobl. Kyiv : Lybid, 1993. 284 s.
31. Nevmerzhytska O. V. Rozvazhalni prohramy tsentralnykh kanaliv telebachennia Ukrainy yak chynnyk moralnoho vykhovannia pidlitkiv : dys... kand. ped. nauk : 13.00.07 / Drohobyskyi derzh. ped. un-t im. Ivana Franka. Drohobych, 2006. 254 s.
32. Pavliuk S. P. Natsionalna svidomist yak derzhavnyi stryzen natsii: Stenohrama vystupu na sesii Zahalnykh zboriv NAN Ukrainy 27 kvitnia 2023 r. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. 2023. № 5. S. 44–46. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2023.05.044>
33. Panchenko V. H. Ukrainske natsionalne kharchuvannia: mynule i maibutnie. *Uroky zdorovia*. Donetsk : Herda, 2009. 234 s.
34. Pliuta O. P. Natsionalna kukhnia yak kompleks kulturno-pobutovykh tradytsii ukrainsiv. *Kultura i suchasnist*. 2017. № 1. S. 147–151.
35. Polishchuk Yu. M. Sotsiokulturni transformatsii v suchasni Ukraini yak ob'iekt doslidzhennia vitchyznianskykh naukovtsiv. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*. 2016. Vyp. 2. S. 4–26.
36. Poplavskiy M. M. Rektor. Kyiv : R.K. Maister-prynt, 2017. 488 s.
37. Savchuk V. A. Natsionalna samosvidomist: ohliad psykhologichnykh kontseptsii. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii»*. Serii «Psykhologhiia». 2017. Vyp. 5. S. 147–157. DOI: <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2017-5-147-157>
38. Spivachenko I. Natsionalni kukhni yak resurs mizhkulturnoi komunikatsii. *Current issues of science, prospects and challenges: collection of scientific papers «SCIENTIA»* : Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference, Sydney, Australia, November 25, 2022. Sydney : European Scientific Platform. P. 122–124. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/584>
39. Stepyko M. T. Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia : monohrafiia. Kyiv : NISD, 2011. 336 s.
40. Temchur K. Rol teleprohramy «Eneida» u populiaryzatsii ukrainskoi kultury. *Obraz*. 2019. №2 (31). S. 54–61. DOI: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2019.2\(31\)-54-6](https://doi.org/10.21272/Obraz.2019.2(31)-54-6)
41. Shef-kukhar krainy. URL: <https://shefkukhar.com/program.html>
42. Yatsenko S. A. Tradytsiina narodna yizha yak predmet etnohrafichnoho doslidzhennia. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka*. 2006. Vyp. 28. S. 233–236.

CULINARY TELEVISION PROJECTS AS A BROADCASTER OF NATIONAL CULTURE

Kovalova Tetiana – Postgraduate student at the Chair of Cultural studies,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

In this article the television cultural projects aimed at popularizing national culture and traditions through applied crafts and skills have been examined. Using the example of culinary television shows, the significance of community leaders' initiatives in transforming cultural practices and representations, which contribute to the delineation of national identity, has been identified. The relationship between cuisine as a part of national identity and culture has been analyzed. It has been established that in the process of forming modern states, recipes have become bearers of the values of national, and later post-national, society. It has been noted that currently, television projects influence the overall development of societal culture.

Key words: community leader, values, cultural (social) self-awareness, national consciousness, self-awareness, sociocultural development, cultural project, cultural product, creativity.

Надійшла до редакції 20.05.2024 р.

УДК 81'276.1

ПІДХОДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ СУБКУЛЬТУР ВІДЕОІГОР У ЗАХІДНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ НА РУБЕЖІ XX – XXI СТОЛІТТЯ

Губернатор Олена Ігорівна – доктор філософії з культурології,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0003-4197-6184>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.799>

olenagubernator@gmail.com

Розкрито ключові тенденції та підходи у західному науковому дискурсі на рубежі XX – XXI ст., пов'язаному з проблематикою субкультур відеоігор. Культурологічний (власне (пост) субкультурний) аналіз відеоігор у рамках зарубіжного наукового дискурсу на рубежі XX – XXI ст. логічно й закономірно підводить до низки суспільно-політичних та етико-філософських проблем. Субкультури відеоігор – молодіжні культурні практики та моделі поведінки геймерів як активних медіа споживачів у віртуальному просторі, що ґрунтуються на змістовному матеріалі, формують ігровий та соціокультурний досвід гравця, розвивають просторове мислення, а також трансформують його культурну ідентичність. При цьому, наголошують зарубіжні дослідники, відеоігри часто спричиняють серйозні адикції, десоціалізують, а інтерактивність створює ілюзію легкості досягнення цілей, що «атрофує» моральну рефлексію і зумовлює «фундаментальну втрату орієнтацій» як наслідок мікшування віртуального та реального в свідомості геймера. Ще однією проблемою, яка активно обговорювалася на рубежі XX – XXI ст. і потребує осмислення в ключі постсубкультурного підходу, є ототожнення ігор зі споживчими звичками молоді чоловічої статті, що призводить до появи «максулітних упереджень» в науці. Одним із негативних аспектів субкультури відеоігор також є культивування елементу насильницьких дій.

Ключова слова: субкультура, відеоігри, молодіжна культура, субкультурна теорія, пост-субкультурний підхід, ігрові практики, геймери.

Постановка проблеми. Відомо, що історія комп'ютерних ігор починається в 1950-х рр. і відтоді проходить тривалий шлях – від нехитрого сюжету, найпростіших ігрових моделей та консольних ігрових автоматів у громадських місцях, до, власне, дуже складної графіки, а також продуманого багаторівневого сценарного світу та індивідуального доступу до комп'ютерних ігор у будь-який час. Сьогодні відеогра – складний та багатогранний феномен, що, окрім технологічного, має ще й історико-культурний, естетичний, комунікативний, філософський, прагматичний та етичний виміри. З одного боку, комп'ютерні ігри є частиною ширшого світу ігор зі своєю історією, морфологією та особливим змістом досвіду, а з іншого боку, належать до загальної групи явищ, пов'язаних із гібридизацією художніх і технологічних об'єктів, тобто поряд із комп'ютерною графікою та веб-дизайном є техно-мистецькими гібридами, культивування яких призводить до формування окремої субкультури у складі групи молодіжних рухів і субкультур. На тлі цього культурологи особливу увагу приділяють проблемі самовизначення субкультури відеоігор у сучасній культурі: приналежність до популярної культури та креативних індустрій, а також оригінальні естетичні характеристики нового типу ігор.

Огляд досліджень і публікацій. Деякі з останніх робіт по теорії субкультури присвячені полівалентності терміну «субкультура». Дебати Р. Вайнцирля та Д. Магглтона [25; 3] показали, що субкультурні явища доведеться переосмислити та реконцептуалізувати на мінливому соціальному терені нового тисячоліття, де глобальні мейнстріми та локальні субпотоки реартикулюють й реструктурують складними й нерівномірними способами, щоб створити нові, гібридні культурні констеляції. Цей процес, стверджують автори, передбачає критичний перегляд наявних політичних і теоретичних